

УДК 371:378

Д.В. Сай

ФУНКЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Анотація. У статті розглядається питання функцій волонтерської діяльності та їх роль у формуванні моральних цінностей соціальних працівників. Зокрема подається огляд функцій волонтерської діяльності, які були виокремлені вітчизняними та закордонними дослідниками. На основі аналізу зазначених функцій подається їх узагальнений перелік з поясненням сутності. Виділені та проаналізовані 4 функції, які безпосередньо впливають на формування моральних цінностей соціальних працівників.

Ключові слова: волонтерська діяльність, функції, моральні цінності, соціальний працівник, толерантність, справедливість, відповідальність, повага, емпатія.

The article discusses the functions of volunteerism and their role in the formation of moral values of social workers. In particular, an overview of the functions of volunteer activities that have been identified by national and foreign researchers is provided. Based on the given analysis of these functions, their generalized list with an explanation of the essence is provided. Separated and analyzed 4 functions that directly affect the formation of moral values of social workers.

Key words: volunteering, functions, moral values, social worker, tolerance, fairness, responsibility, respect, empathy.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Цінності допомагають визначити цілі, бажані результати та засоби їх досягнення. Вони є засадами функціонування соціальної роботи як професії, адже допомога нужденним та забезпечення благополуччя різних категорій осіб ґрунтуються на моральних цінностях. Саме тому соціальні працівники досить часто у своїй діяльності зустрічаються з етичними конфліктами. Складності додає і той факт, що конфлікт може виникати між особистими цінностями соціального працівника та його професійними цінностями, між благополуччям індивідуального клієнта та благополуччям суспільства в цілому, між очікуваннями роботодавців та клієнтів. За таких умов усталена система моральних цінностей допоможе соціальному працівнику приймати ефективні та виважені рішення.

Державна політика у соціальній сфері завжди була однією з ключових засад для становлення та підтримки належного рівня добробуту громадян і особливо громадян, (з соціально незахищених верств населення/ які опинилися у скрутних життєвих обставинах. Соціальні працівники у свою чергу – засобами реалізації державної соціальної політики на місцях. Ефективність надання соціальних послуг громадянам залежить від моральних цінностей соціальних працівників. Система освіти сьогодні зорієнтована на надання теоретичних знань, які є відстороненими від реального життя, а часова обмеженість та теоретичне наповнення курсів не дозволяє приділяти достатньої уваги вихованню моральних цінностей[3]. За таких умов, актуальності набувають альтернативні можливості виховання моральних цінностей. Оскільки волонтерська діяльність має однакові основоположні засади та напрямки діяльності з соціальною роботою, то особливої актуальності набувають функції волонтерської діяльності, пов'язані з вихованням моральних цінностей соціальних працівників.

Аналіз досліджень і публікацій. Питаннями етичної складової соціальної роботи займалися такі вчені як Ф. Рімер, Д. Чедак, С. Бенкс, Т. Яноскі, М. Музік, Е. Бленбергер, Т. Семігіна, Г. Медведєва, П. Матвєєва інші. Серед вчених, які підіймали питання волонтерської діяльності та цінностей з нею пов'язаних можна виділити Н. Ларіонову, В. Крагінову, О. Караман, Н. Тимошенко, Д. Хаскі-Левенталь. Волонтерська діяльність у контексті вищих учбових закладів висвітлювалась такими дослідниками як З. Бондаренко, А. Капська, Т. Лях, Дж. Вілсон та іншими. Проте проблема використання функціонального потенціалу волонтерської діяльності для формування моральних цінностей соціальних працівників ще є не повністю дослідженою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Волонтерська діяльність в Україні є досить новим явищем, і ще знаходиться на стадії активного розвитку. Проте державні та недержавні організації, які пов'язані з наданням соціальних послуг, вже широко залучають волонтерів до організації та проведення різного спектру заходів та

програм. Волонтерська діяльність регламентована в Україні низкою законодавчих актів, а саме Законом України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги» та «Про волонтерську діяльність». Закони визнаються суспільно необхідними та корисними характером волонтерської праці. Існують різні погляди щодо визначення поняття волонтерська діяльність, проте у даній статті використовуватиметься визначення, подане у Законі України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 року, в якому волонтерська діяльність визначається як «добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги», де волонтерська допомога включає «роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами та волонтерськими організаціями»[4].

Існують різні підходи до визначення функцій волонтерської діяльності. Наприклад, група англійських та американських дослідників (Дж. Клері, Р. Рідж, А. Стукас, М. Снайдер, Дж. Коупланд, Дж. Хоген та П. Мін) виділяє шість функцій волонтерської діяльності, а саме:

- реалізації цінностей - тобто волонтерська діяльність надає можливості для волонтерів висловлювати цінності, пов'язані з альтруїстичними намірами та гуманістичною турботою за іншими;
- розуміння - волонтерство дозволяє отримувати нові знання та враження, розвивати нові навички та здібності, а також використовувати наявні навички на практиці;
- соціальна функція. Волонтерство надає можливість бути з друзями або підкорятись нормативному та/або соціальному тиску суспільства, тобто виконувати суспільно схваленою діяльність;
- кар'єри – волонтерство може збільшити шанси на отримання роботи та допомогти отримати навички, які потрібні для майбутньої роботи;
- захисту – волонтерство може допомогти зменшити вину особи за те, що остання відчуває себе більш успішною ніж інші, а також для вирішення або втечі від своїх особистих проблем;
- розвитку – волонтерство допомагає підвищити впевненість у собі, свою самооцінку та навички роботи над собою [10].

У свою чергу В. Герасимова та І. Кузьменков вважають, що основні функції волонтерської діяльності проявляються через її дії, а саме через те, що волонтерська діяльність:

- сприяє успішній соціалізації вихованців соціальних закладів, в яких працюють волонтери;
- надає можливості волонтерам отримати цінний досвід;
- створює можливості для налагодження контактів волонтерів з різними групами людей та організацій, державних, комерційних та благодійних;

- дозволяє знайомитись з різними сферами життя суспільства;

- допомагає розвиватись волонтерам[2].

Серед вітчизняних дослідників слід виділити класифікацію Т. Лях. Вона визначає сім функцій волонтерської діяльності, де волонтерська діяльність:

- виступає джерелом нових та творчих ідей для вирішення проблем;

- використовується для ефективного вирішення проблем людини, суспільства і навколишнього середовища, які виникають;

- надає можливості для вдосконалення та зміни життя на краще кожному члену суспільства;

- виступає механізмом прямого зв'язку між людьми з їх проблемами та тими, хто може їх вирішити;

- позитивно впливає на емоційний та психологічний стан особистості, яка бере участь у волонтерській діяльності: через допомогу іншим волонтери здобувають нові навички, знайомства, стають упевненими в своїх силах, само реалізуються, здобувають навички здорового способу життя;

- залучає людей до вирішення соціальних проблем[7].

Таким чином, проаналізувавши погляди національних та закордонних вчених (Є. Азарова, В. Герасимова, Дж. Клері, І. Кузьменко, Л. Кудринська, М. Певна, Т. Лях, Г.Цвіко), функції волонтерської діяльності можна представити наступним чином:

- Особистісного розвитку – дозволяє особистості у процесі волонтерської діяльності отримувати нові та розвивати наявні навички та знання, поглиблювати самопізнання, підвищувати впевненість у собі та самооцінку, сприяє вільному самовираженню та соціальній творчості.

- Професійного розвитку – дозволяє отримати навички та знання на різних етапах життя, які можуть підвищити можливості працевлаштування; сприяє знайомству з різними сферами життя суспільства та є частиною неформальної освіти.

- Морально-ціннісного виховання – дозволяє за допомогою практичної діяльності реалізувати цінності, пов'язані з альтруїстичними намірами та гуманістичною турботою про інших, а також сприяє вихованню толерантності, врегулюванню конфліктів, розбудові мирних відносин і примиренню.

- Соціальної взаємодії та соціалізації – через взаємодію з навколишнім середовищем та надання соціальних послуг дозволяє вирішувати проблеми окремих осіб, суспільства та навколишнього середовища, а також сприяє підтримці незахищених груп населення, їх інклюзії, соціальної адаптації, соціалізації, інтеграції та реабілітації.

- Економічна - приносить фінансовий прибуток державі за рахунок використання праці волонтерів та перерозподілу трудових і фінансових ресурсів відповідно до реальних потреб суспільства; сприяє економічній і соціальній згуртованості громадян

- Політичної та громадської активності – сприяє становленню та розвитку громадянського суспільства та функціонуванню державних та недержавних організацій, реалізацію соціальної, економічної, культурної політики; є складовою політики в галузі розвитку та частиною політики цивільного захисту населення.

- Комунікативно-трансляційна – поширює інформацію та сприяє поширенню соціальних цінностей, традицій та звичаїв, налагодженню контактів; виступає механізмом прямого зв'язку між людьми з їх проблемами та тими, хто може їх вирішити.

- Мобілізаційно-стимулююча – активізує діяльність різних категорій осіб у різних сферах суспільного життя для вирішення соціальних проблем.

- Регулятивно-нормоутворююча – сприяє створенню суспільних норм та правил, а також регламентує характер взаємодії між членами волонтерської спільноти та її відносин з іншими групами та інститутами у суспільстві[1;2;6;8;9;11].

Найважливішими з точки зору формування моральних цінностей соціальних працівників є наступні функції волонтерської діяльності: особистісного розвитку, соціальної взаємодії та соціалізації, комунікативно-трансляційна та безпосередньо морально-ціннісного виховання.

За допомогою функції соціальної взаємодії та соціалізації відбувається формування внутрішнього світу соціального працівника, адже, як зазначає Є.Зачиняєва, внутрішній світ людини формується завдяки її взаємодії з навколишньою дійсністю, іншими людьми та самою собою. Проте отриманий досвід перетворюється у нове знання тільки після того, як людина його осмислює, аналізує та корегує помилки [5]. Завдяки участі у волонтерській діяльності особи долучаються до процесу безпосередньої взаємодії з навколишньою дійсністю, людьми, які потребують допомоги та ситуаціями, які потребують вирішення. Відбувається процес переосмислення цінностей людського життя. Волонтери співпереживають, відчувають співчуття та повагу до осіб яким вони допомагають.

Більше того, волонтерська діяльність надає можливість соціальному працівнику соціально взаємодіяти з найрізноманітнішими категоріями осіб, що в свою чергу створює умови для реалізації функцій особистісного розвитку та морально ціннісного виховання. Волонтерські діяльність сприяє вільному самовираженню та соціальній творчості, окрім того дозволяє отримувати та розвивати нові знання та навички. Ефективна взаємодія неможлива без використання таких цінностей як емпатія, толерантність та повага, тому що соціальний працівник для досягнення спільної мети повинен спілкуватись з людьми, чії цінності можуть суттєво відрізняються від його професійних або особистих цінностей. Такі ситуації взаємодії створюють умови для формування толерантності, яке розкривається через розуміння та повагу до різних форм самовираження та прояву людської індивідуальності. Ефективність взаємодії також залежить від емпатичного сприйняття проблеми людини, якій допомагає соціальний працівник у процесі волонтерської діяльності, тобто його здатності емоційно відгукуватися на її переживання та ідеї [9]. Комунікативно-трансляційна функція забезпечує встановлення контактів та поширення цінностей, які пов'язані як з волонтерством, так і з професією соціальної роботи. Більше того, волонтерська діяльність має риси універсальної діяльності, тобто завдяки їй особи можуть у відносно недовгий період часу бути залучені до великої кількості різнопланових заходів та проєктів, що дозволить їм отримати нові знання, розвинути професійні та особистісні якості, які у них можливо не було б можливості розвинути, виконуючи тільки один вид роботи за той самий час.

Висновки. Таким чином, функції волонтерської діяльності відіграють значну роль у формуванні моральних цінностей соціальних працівників. Особливу роль відіграють такі функції волонтерської діяльності як морально-ціннісного виховання, особистісного розвитку, комунікативно-трансляційна, а також соціальної взаємодії та соціалізації. Завдяки їм створюються умови для формування таких моральних цінностей як толерантність, емпатія, повага, відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Азарова, Е.С. Психологические детерминанты и эффекты добровольческой деятельности: Дис.канд. псих. наук: 19.00.01 / Е.С. Азарова, Кемерово. – 2008. – 192 с.
2. Герасимова В.Д., Кузьменко И.В. Волонтерство как фактор развития социальной компетенции студентов вуза. Материалы конференции. Успехи современного естествознания. №10. - 2013. - 174 -175с.

3. Гітун Н. І. Проблеми сучасної професійної підготовки соціальних працівників України / Н. І. Гітун // Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький : ХІСТ Університету «Україна», 2012. – 300 с. – С. 72-74.
4. Закон України «Про волонтерську діяльність» редакція від 03.02.2013р / Верховна Рада України // Офіційний вісник України. – 2011. - № 37. – с.13
5. Зачиняева Е.Ф.. Профессионально-ориентированное волонтерство как средство развития профессиональной идентичности будущих специалистов. Вектор науки ТГУ. – 2011ю - №3(6). – с.134-137.
6. Кудринская Л. Добровольческий труд: сущность, функции, специфика / Кудринская, Л.А. // СОЦИС. - 2006. - №5.- 2006. - с.15-22.
7. Лях Т. Л. Зміст і напрями соціально-педагогічної роботи студентських волонтерських груп вищих навчальних закладів / Т. Л. Лях // Наукові праці Донецького національного технічного університету: зб. наук. пр. / Донецький національний технічний університет. - Донецьк : ДВНЗ "ДОНТУ", 2009. - Вип. 3(145). - Сер. Педагогіка, психологія, соціологія. -С.274-279.
8. Певная М. В. Функциональный анализ волонтерства: от глобального феномена до локальных социальных практик // Сессия 8 Социология глобальных процессов, трансформации и развитие // IV Очередной Всероссийский социологический конгресс / Социология и общество: глобальные вызовы и региональное развитие. – 2012. - с. 1506 – 1513
9. Словник-довідник соціального працівника / За ред. Кизименко Л.Д., Бедна Л.М. Львів: Видавництво Дослідницького Центру Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс], 2000. – 68. Режим доступу: <http://ipp.lp.edu.ua/Library/004/004.html#f>
10. Clary G., Snyder M., Ridge R. [et al.]. Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach. // Journal of Personality and Social Psychology. – 1998. - Vol 74(6). – p. 1516-1530
11. Volunteering and the Family / FAMILYPLATFORM Journal – 2011.-Vol. 4. –p.48

УДК: 378.147

О.М. Самойленко

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ-УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ ЗА ДИСТАНЦІЙНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ

Анотація. В статті уточнено поняття підготовки бакалавра-вчителя математики за дистанційною формою навчання. Представлена методика впровадження експериментальної моделі підготовки бакалаврів-учителів математики за дистанційною формою навчання у вигляді трьох етапів. Охарактеризовано представлені етапи. Описано методику впровадження кожного з етапів.

Ключові слова: освіта, підготовка бакалавра-учителя, дистанційна форма навчання.

Implementation of an experimental model of training bachelor of mathematics teachers for distance learning

This paper clarifies the concept of Bachelor - math teacher for distance learning. The method of implementation of the experimental model for bachelors, mathematics teachers for distance learning in three stages. Are characterized stages. The method of implementation of each stage.

Keywords: education, training, teacher 's degree , distance learning.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В сучасному світі дедалі більше розвивається потреба введення дистанційної форми навчання. Інтенсивно впроваджуються окремі елементи дистанційної форми навчання і в підготовці бакалаврів-учителів математики. В педагогічних університетах кожного року удосконалюються університетські електронні платформи, де і розміщуються окремі навчальні матеріали для підготовки бакалаврів-учителів математики. Але науковцями недостатньо вивчене питання, яке стосується повноцінного переходу на дистанційну форму навчання. Виникає потреба у розробці методики впровадження моделі підготовки бакалаврів-учителів математики за дистанційною формою навчання.

Мета статті. Представити методику впровадження моделі підготовки бакалаврів-учителів математики за дистанційною формою навчання.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка бакалавра-вчителя математики передбачає фундаментальне становлення особистості й розглядається нами як процес, що триває все життя. На сучасному етапі розвитку суспільства темпи оновлення технологій значно випереджають знання вчителів середніх шкіл [2, с. 8-9]. У зв'язку з цим сучасному вчителю математики необхідно постійно поглиблювати свої знання і, тим самим, підтримувати на відповідному рівні свою професійну майстерність. Виникає необхідність перебудови педагогічного простору в навчальних закладах освіти, розбудови системи неперервної освіти, яка має стати засобом особистісного і професійного розвитку особистості, відтворення інтелектуального та духовного потенціалу нації, визначальним чинником науково-технічного та соціально-економічного прогресу в Україні.

Організація підготовки бакалаврів-учителів математики передбачає наступні етапи: планування, реалізацію плану, регулювання, контроль і аналіз результатів з урахуванням сучасних технологічних змін. Для забезпечення

якісної підготовки майбутніх бакалаврів-учителів математики необхідно пройти всі ці етапи.

Підготовка бакалаврів-учителів математики має базуватися на сучасних технологіях навчання, якими випускники повинні володіти бездоганно. Гуманістичні цінності шкільної освіти зумовили зміну авторитарно-дисциплінарної моделі навчання на особистісно-орієнтовану, сутнісними ознаками якої є навчання і виховання учнів з максимально можливою індивідуалізацією, створенням умов для саморозвитку і самоактуалізації, осмисленого визначення своїх можливостей і життєвих цілей. Особистісно-орієнтована система навчання об'єктивно змінює позицію учнів і вчителів у їх взаємодії, утверджує не рольове, а особистісне спілкування, зумовлює потребу діалогу, дискусій, обміну думками, враженнями, моделювання життєвих ситуацій, стимулює розвиток критичного мислення [3, с. 124].

Професійна підготовка бакалаврів-учителів математики, що відповідає певній професійній кваліфікації, припускає, що в ній є набір інформації про події професійно-педагогічного життя, яке вміщує всі значущі аспекти конкретної професійно-педагогічної діяльності. Конкурентоспроможність бакалаврів-учителів математики, з погляду освітніх напрямків, передбачає постановку пріоритетів у професійній підготовці фахівця відповідно до інтересів освітньої організації, яку роботодавець представляє. У процесі підготовки бакалаврів-учителів математики виникає необхідність у застосуванні таких технологій навчання, які б дозволили своєчасно враховувати оновлення освітніх запитів на європейському рівні [5, с. 152; 5, с. 17-18].

Під професійною підготовкою бакалаврів-учителів математики за дистанційною формою навчання можна розуміти оволодіння обсягом суспільно-політичних та наукових знань з навчальних дисциплін і суміжних галузей науки, володіння високим рівнем загальної культури, знання педагогічної теорії, загальної, вікової та педагогічної